

LBRIS

We know
books

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

INSTITUTUL DE ISTORIE

FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FOLOSOFIE

CENTRUL DE STUDII INTERDISCIPLINARE CHIȘINĂU-ORADEA „SILVIU DRAGOMIR”

BISERICA UNIVERSITĂȚII DE STAT DIN MOLDOVA „ÎNȚĂMPINAREA DOMNULUI”

Andronic Popovici, Arhimandrit

Viata și opera lui Paisie Velicikovski

Chișinău, 2022

CUPRINS

Introducere (Andrei Eșanu)	4
ISTORIE	
Cuprinzătoare de științi lămurite de la nașterea Preafericitului Părintelui nostru ieroshimonahului și starețului Paisie Velicicovschie și până la vârsta sa de 25 de ani	9
ISTORIE	
pentru începutul vieții de obște, așezată de Preafericitul Părintele nostru Ieromonahul și starețul Paisie Velicicovschie, încă la început, din Sf(â)ntul Munte Athon, și pre urmă în Moldavia	53
ISTORIE	
cuprinzătoare de mai multe corespondențe ale Preafericitului părintelui nostru starețului Paisie Velicikovskie cu deosebite fețe D(u)hovnicești și politicești pentru predaniia ale Sf(i)ntilor Apostoli și ale Sf(i)ntilor Părinți și altele	273
Anexe	793
Indice de nume	949
Indice geografic	955

ISTORIE*

Cuprinzătoare de științi lămurite de la nașterea
Preafericitului Părintelui nostru ieroshimonahului
și starețului Paisie Velicovschie și până
la vârsta sa de 25 de ani.

*Adunată, întru acest chip de
ieroshimonahul Andronic*

*Cartea a treia
La istoria sf(i)ntelor monastiri Neamțul și Secul.*

Data la lumină, în folosul Sf(i)nteii noaăi
monastiri Neamțului a Sf(i)nteii Înălțării D(o)mnului D(u)mnezeu și Mântuito-
riului nostru Ii(su)s H(risto)s întemeiată în gubernia Bessarabia.

* Editorii au încercat să rămână fideli textului, intervenind doar în cazul necesității de comple-
tare a grafemelor lipsă, care au fost adăugate în paranteze rotunde.

CARTEA A III-A

La

Istoria Sf(i)ntelor Monastiri Neamțul și Secul

Cuprinzătoare de Viața și petrecerea și nevoințele Preafericitului întru pomenire și precuviosului părintelui nostru arhimandritul Paisie Velickovskii, ieroshimonahul și marele stareț al acestor sf(i)nte monastiri: de la nașterea sa și până la vârsta de 25 de ani. Adecă până la sălășluirea sa în Sf(â)ntul Munte al Atonului dintru care vreme, apoi se va arăta și toată cealaltă sf(i)ntă viață a sa în cuprinderea cărții a patra, împreună cu istorisirea obșejitiei așezate de sf(i)nția sa în soborul acestor sf(i)nte monastiri adunată de la mai mulți scriitori întru acest chip.

Înainte înștiințare în scurt cătră prea iubitoriul de D(u)mnezeu cetitoriu pentru istorisirea vieții aceștia.

După mutarea din vieță a preafericitului întru pomenire părintelui nostru arhimandritului și starețului Paisie cătră D(o)mnul nu puțină vreme, ci ca la dooaăzeci de ani trecând subt tăcere, iară mai bine să zic de neîngrijire (ia) nu se făcea nicio pomenire de viața starețului. Apoi, unii ca din somn deșteptându-se s-au muștrat de știință că au încălzit la D(o)mnul inimile ucenicilor săi celor mai de aproape, moldoveni și ruși ca numai de cât să scrie viața părintelui lor. Și așa, au rugat pe părintele Mitrofan shimonahul, ca să priimească această ascultare. Acest adevărat ascultătoriu, s-au împovărat cu aceasta: și ca cel mai vechiu ucenic, și iscusit în prescrierea cărților și a gramaticii au scris în limba russească. Dar, pentru bătrânețile, și slăbiciunea lui și mai mult pentru a ochilor nevedere n-au putut să o aducă întru săvârșire: și așa după puțină vreme, s-au mutat către D(o)mnul.

Iară după mutarea dintru această viață a părintelui Mitrofan: obștescul nostru frate schimonahul Isaac dascalul, văzând că începutul scrierii vieții n-au luat sfârșit: și din râvnă, și din sfățuirea d(u)hovniceștilor părinți și ca unul ce a fost iscusit în limba moldovenească și grecească, au au scris viața, mai pre larg în limba moldovenească: însă, cu oareșice deosebire de a părintelui Mitrofan: afară de mari lucruri. Și așa, după puțină vreme, s-au mutat și acesta, către D(o)mnul.

Apoi, părinții moldoveni: cetind viața cea scrisă de părintele Isaac dascalul: s-au mâhnit pentru atâta prelungire a ei: și au rugat pe un bărbat învâțat ierodiacon; anume Grigorie¹⁶ ca să facă mai înscurt viața cea scrisă de

¹⁶ Carele viețuia atunci în Monastirea Neamțului: iară mai pre urmă s-au pus Mitropolit Valahiei

părintele Isaac. Iară el, ca un bărbat /f.1v/ prea înțelept, știa, că cu cuvinte scurte, nu să poate arăta temeiul faptei bune: însă, biruit fiind de rugămintea au scurtat. Și la început, n-au zis că este viața starețului: ci au însemnat, numai povestire din viață. Și fiind, că alcătuirea acestui prea înțelept bărbat, sau înfățișat și înaintea înalt Preasf(i)nțitului mitropolit al Moldaviei, Kir Veniamin cu a Preaosf(i)nției sale blagoslovenie s-au și tipărit în Mănăstirea Neamțului, în anul 1817⁷ și multe povestiri, s-au lătit pretutindenea.

Iară acestea, așa făcându-se: părinții și frații cei d(u)hovnicești din monastirea Neamțului, de limba moldovenească și russească pentru neunirea istoricilor, s-au mâhnit foarte mult zicând, cum că părintele nostru starețul Paisie a fost de obște părinte și moldovenilor și rușilor și de aceea și scrierea vieții în limbi moldovenești și russești trebuie să știe aceeași glăsuire și nu cu osebite.

Pentru aceasta dar părinții cei mai cu osârdie cercetând scrierea istoricilor, sobornicește au găsit de cuviință ca de al doilea să se scrie și în limba moldovenească și în cea rusească viața Preafericitului stareț fără osebite. Și așa, cu ajutoriul Milostivului D(u)mnezeu și cu rugăciunile fericitului întru pomenire părintelui nostru starețului Paisie, viața aceasta s-au îndeplinit de către prea cuviosul shimonaș Platon, ce au fost scriitoriu starețului mulți ani și au luat sfârșit. Tălmăcindu-se și în limba moldovenească de către ieromonahul Chiriac d(u)hovnicul. Și din porunca înalt /f.2/ Preasfințitului Mitropolit Veniamin s-au și dat în tipariu întru amândouă limbile în anul 1836 în tipografia sf(i)ntei monastiri Neamțului, și după aceasta și în anul 1847 iarăși s-au tipărit în limba russească la Moscova în tipografia universitetului, însă cu ceva adăugiri prin sânguința a unor ucenici ai prea fericitului stareț carii eșind din monastirea Neamțului s-au nevoit în Optinoi Pustâni, în Rossia.

Apoi acum și eu prostul fiind, unul din cei mai mici frați ai soborului sf(i)ntelor monastiri Neamțu și Secul și prin luminarea a tot săvârșitorului și prea sf(ă)ntului D(u)h cu rugăciunile prea fericitului părintelui nostru starețului Paisie și cu blagoslovenia Preacuviosului stareț Gherasim din porunca înalt Preaosf(i)nțitului mitropolit Sofronie în anul 1857, apucându-mă de adunat și de scris istorisirile pentru sf(i)ntele noastre monastiri și viind locul de a scrie și pentru începutul vieții de obște, așezate în iale, prin Preafericitul părintele nostru starețul Paisie: am găsit de cuviință ca mai întâiu întru o osebită carte să scriu osebit numai pentru nașterea și creșterea sa, și învățătura cărții și râvna cea cu nefățarnică cea spre viața monahiceas-

⁷ Veziu alăturată în cartea ascultării.

că și înstreinarea sa, pentru aceasta în monastirea Liubițkii, Medvedovskii, în Kiev, în schitul Treistenii la Valahia, în schitul Cârnuț și nevoițele lui pre acolo. Și apoi mergerea și sălășluirea sa în Sf(â)ntul Munte Atonu. Și după aceea întru altă carte, cealaltă parte a vieții sale în împreună cu istorisirile cuviincioase /f.2v/ pentru adunarea soborului sf(i)nției sale și pentru averea cea adunată prin sf(i)nția sa pentru soborul acesta în sf(i)ntele noastre monastiri, și altele. Și așa pre lângă Istorisirea vieții sale, cea scrisă de Preacuviosul shimonah Platon am mai adaos aicea pre cum și în cartea a patra voiu urma voind D(u)mnezeu.

Deci iată că duple cuviință dintru toate istorisirile punu începutul așa:

VIAȚA

Și petrecerea și nevoițele Preafericitului întru pomenire și Preacuviosului părintelui nostru arhimandritul Paisie Velicicovskie, Ieroshimonahul și marele stareț al sfintelor monastiri a Moldaviei, Neamțul și Secul: adunată de la mai mulți scriitori întru acest chipu.

Preacuviosul și de D(u)mnezeu purtătoriul părintele nostru starețul Paisie făcându-se următoriu cu deadinsul Sf(i)nților Părinți celor de demult și pre faptele bune și viața lor cu osârdie din tinerețe metaheresindu-o au arătat că D(u)mnezeu, tot același, și /f.3/ ne schimbat este și cum că aproape este duple Psalmistul: de toți cei ce îl cheamă pre El. Și îi sprijinește și de ispitele cele mai presus de puterea lor, duple cum zice Sf(â)ntul Apostol Pavel că: „puternic este D(u)mnezeu, carele nu va lăsa să vă ispitiți mai presus de puterea voastră”, îi fericește și le ajută în toată vremea și la vârful săvârșirii faptelor bune îi sue. Și au astupat gurile acelora carii din trândăvia lor au căzut întru necredință și zic cum că acum nu se poate a metaherisi fapta bună cea de săvârșit și a să sui prin lucrarea ei la vârful săvârșirei și a ajunge duple Sf(â)ntul Apostol Pavel la bărbat desăvârșit și la măsura vârstei plinirii lui H(risto)s. Că iată, iubind el din pruncie duple porunca pre D(u)mnezeu și lui cu totul dăruindui-să și de nimic din cele din lume vremelnice și trecătoare ne grijindu-să și numai poruncile, nu una, sau două și trei, ci pre toate și toată voia Lui cu osârdie împlinind și pre trupul și pre patimile lui zicu, adecă pre cele firești și neprihănite căci, cele prihănite nici au găsit cândva vreme să între înăuntru tot într-un nevoițe petrecând l-au supus duhului. Și întru cugetarea celor d(u)mnezeiești, având totdeauna pre minte supusă sufletului și pre sineși duple cât este cu

putință omului la trupu și la suflet curățindu-să și vasul și sălășluire vrednică lui D(u)mnezeu pre sineși gătindu-să: Fiiul lui D(u)mnezeu și Tatăl lui, împreună cu Sf(â)ntul D(u)h dupre cum Mântuitoriul nostru Ii(su)s H(risto)s în evanghelie au făgăduit: au venit și lăcașu întru dânsul au făcut și de bună mireazmă /f.3v/ d(u)mnezească l-au umplut. Pentru că miru deșteptat dupre cum să zice în cântări este numele lui. Iar mai bine să zicu bună mireazmă a lui H(risto)s dupre cum zice sf(â)ntul apostol Pavel l-au făcut. Drept aceea mulți în urma lui au alergat și de la dânsul faptele bune s-au învățat și pre calea care duce cătră împărăția ceriurilor s-au povățuit și încă și până acum pre cei ce să ținu de învățeturile lui care le-au dat îi povățueaște.

Pentru aceea niște lucruri ca acestea și fapte bune și de suflet folositoare și niște vitejii și o petrecere minunată ca aceasta a preacuviosului nu este cu dreptate a să tăcea și subt obrocul ouitării a le pune carele pre toate întru neființă le preface, ci, dupre putere trebuiaște a le da la iveală și prin cuvinte ca pre sfeșnic a le pune. Deci, temându-mă, dar și nădăjduindu-mă mă apuc de a scrie și a istorisi vieața și petrecerea preacuviosului, temându-mă adică ca nu prostimea și nimicnicia învățaturii și a cuvintelor mele să micșoreze și să scază mărimea lucrurilor celor de dânsul făcute și în loc de blagoslovenie blestem de la preacuviosul să dobândesc. Dupre cum și patriarhul Iacov către muma sa zicea nefiindu-i dupre vrednicie și plăcere, iar nădăjduindu-mă că precum tatăl de jucăriile copiilor săi așa preacuviosul să bucură de laudele cele de la ucenicii săi și fiii săi d(u)hovnicești i să aduc și încă de cumva că nădejde nu este să vor apropierea de vrednicie harul fie lui D(u)mnezeu Celui ce poate și pre sinul să-l facă a grăi și /f.4/ cuviosului multămită căci, prin rugăciunile lui s-au săvârșit lucrul. Iară deaca departe oare unde înapoi de vrednicie vor rămâne dupre cum este și încredințarea și așa nu le va șede rău nici cuviosului de vreo defăimare ci, de multă laudă pricinuitoare arătându-să pre sineși biruite de mărimea laudelor preacuviosului, și acestea nu din niscareva sofisme, sau aflări de cuvinte streine să vor zice, căci că cu laude și cu povestiri streine nu să cinstește dreptul precum nici un om carele cu haine străine se îmbracă. Ci unele adică dintru însăși ale sale scrisori iară altele de la cei cu dânsul dintru început petrecători și împreună nevoitori, și altele dintru însăși acelea pre care cu urechile mele de la dânsul le-am auzit și cu dânsul gură cu gură le-am vorbit și mi le-au povestit să vor culege¹⁸. Și să cuvina a o ști și aceasta că nu vor cruța acestea nici lungimea nici adevărul și nici pre cei vrednici de oareșicare defăimare

¹⁸ Zice: preacuviosul schimonah Isaac dascalul

că apoi întru alt feliu nu să va arăta duple vrednicie fapta bună a cuviosului și nearătându-să duple cuviință să vor păgubi de folosul pre carele dintru amândoaă l-ar fi secerat ascultătorii cei ce dintru laudele cuviosului cătră fapta bună s-ar fi invitat și dintru prihănirea celor vrednici de prihănire s-ar fi ferit de rele. Căci când niscareva vitejii ale vreunor bărbați minunați să povestesc, când niscareva biruințe de vrăjmași când fapte bune atuncia să deșteaptă inima ascultătorilor cătră asemenea urmare, atuncia /f.4v/ să invitează cătră cea deopotrivă lucrare a faptei bune. Iar când cele rele ale vre unor răi atuncia cu toată inima să feresc, atuncia cu toată sârguința și cu tot sufletul fug despre unele ca acestea. Deci, pre acest scopos puindu-l și eu în minte la nimică altă nu privesc fără numai la aceasta, ca adică fapta bună a cuviosului arătată să se facă și celor după acestea neuitată spre folosul și îndemnarea cătră lucrarea faptei bune și a mântuirii lor. Căci, că și sârguința cuviosului și grija nu au fost pentru altceva, nu de cai, nu de boi, nu de moșii, nu de nici una din cele din lumea aceasta, măcar că și pre acestea i le dăduse D(u)mnezeu Căruia cu totul pre sineși să dăruisă cu îndes-tulare și cu prisosință duple a sa făgăduință ca unuia ce mai întâiu căutasă împărăția ceriurilor, ci numai cum să se mântuească cum să placă lui D(u)mnezeu, cum să aducă Aceluia pre cei încredințați lui de la Dânsul. Și mai vârtos pentru aceștia mai mult priveghiea, mai să grijiea, mai mult lacrimi cătră D(u)mnezeu vărsa și sufletul pentru dânsii în fieștecare zi își punea. Că duple cum zice Sf(â)ntul Apostol Pavel: "omorât făcându-se lumii și pre lume răstignindu-o luiși după ce pre sineși s-au răstignit aceia și pre aceea luiși". Acum nu avea atâta trebuință pentru sineși ca jertfă întreagă și lui D(u)mnezeu bine plăcută să-i aducă de carele lucru nu s-au greșit căci, prin răbdarea sa pre mulți împreună cu sineși i-au adus Lui. Că iconomiile Lui /f.5/ și cele de pre din afară și cele pentru acest lucru era întocma, cu ale sf(i)ntilor povățuitori carii oarecând au povățuit noroadă, cu ale lui Moisi zic, cu ale lui David, și cu ale celor după D(o)mnul nostru Ii(su)s H(risto)s, carii după vreme au fost povățuitori de turmele lui H(risto)s. Socoteala lui care este sarea celorlalte fapte bune era prea lămurită, prea dreaptă și prea luminată, milostivirea și cea sufletească și cea trupească neasemănată. Blânde-țea ca a lui David, dragostea cea cătră D(u)mnezeu și cea cătră aproapele ca a lui Pavel. Smerenia, credința și toare faptele bune deplin era întru dânsul sălășluite ca în sf(i)ntii apostoli. Întreaga înțelepciune și curățenia minții cea născătoare de vederea lui D(u)mnezeu, ca a lui Iosif, de unde și cu darul cuvântării de D(u)mnezeu de la D(u)mnezeu s-au dăruit, și ca în scurt să grăiesc pre toată fapta bună cea lucrătoare și cea privitoare o au câștigat în

suflet. Pentru aceasta vreme este să încep istoria lucrurilor și a faptelor celor minunate ale preacuviosului care în vremile noastre s-au lucrat. Și nimeni să nu zică că eu (Isaac), fiindcă sunt ucenic al cuviosului am părtinit ceva dreptului, sau pre minciună o am împodobit cu adevărul și cu niscareva istorii, sau laude streine am lăudat pre cuviosul. Că eu dupre cum și mai sus am zis din cele scrise de dânsul, din cele de la cei împreună cu dânsul din început auzite, și din cele gură cu gură vorbite am cules istoria.

Iar preacuvioșia sa, shimonahul Mitrofan întru acest chip face începutul istorisirii vieții, /f.5v/ Preafericitului părintelui nostru starețului Paisie, zicând: „a lăuda adecă pre îmbunătățiii bărbați și cununi a le împleti lor și vrednicia acestora a o lăuda și a o mări și pre cât ne este puterea a o povesti este lucru folositoriu și de sporire pricinuatoriu. Pentru că și d(u)mneze-easca scriptură ne învață zicând: „lăudându-se dreptul să vor veseli noroadele”¹⁹. Și marele Vasilie în lauda cea cătră mucenicul Gordie așa grăiește: „că povestirile celor îmbunătățiți să fac ca oareșicare lumină celor ce voesc a să mântui.” Dar la aceste lumești și vremelnice și care pre arătare întru materie o au ca niște fum și ca pre laudele lor le vedem risipindu-să. Precum și para focului împreună să duce după ce materia să mistuiește așa și laudele și cinstirile cele pentru unele ca acestea ale celor de jos și care prea degrab curg, împreună cu cei ce uneltesc cele deșarte să ducă și pomenirea lor dupre scriptură cu sunet pieare²⁰! Că zice și Sf(ă)ntul Grigorie Bogoslovul: „nu este cu cuviință nici cu dreptul ca prin istorii să fie cinstite viețile necuraților, iar viețuirile dreptilor și blagocestivilor a să da tăcerii.” Că vieța celor ce dupre D(u)mnezeu au petrecut și întru fapta bună au strălucit știm că mare folos pricinuiaște. Că numai însăși laudele lor ascultându-le nevoitorii D(o)mnului spre urmarea nevoințelor celor de D(u)mnezeu iubite îi aduc și însuși celor ce voiesc /f.6/ ai lăuda, plăți și daruri să dăruesc de la sf(i)nți și îndestulate răsplătiri și dări de plăți. Și nu numai, ci și D(u)mnezeu împăcându-se cu unele ca acestea lățime de înțelepciune celor ce laudă întru acest feliu le dăruieaște, că lauda cea cătră sf(i)nți, cătră însuși D(u)mnezeu s-au obicinuit a trece și a să sui. Că, ”pe cei ce Mă proslăvesc pre Mine, zice, îi voiu proslăvi”²¹, și cu cuviință pentru că Stăpânul nostru al tuturor și D(o)mnul arătat așa poruncește zicând, pentr apostoli: „acela ce vă priimește pre voi, pre Mine Mă priimește. Și acela ce Mă priimește pre Mine, priimește pre Acela ce M-au trimis pre Mine”²². Pentru că slava

¹⁹ Pilde 24, 2

²⁰ Psalm 9,7

²¹ 1 Regi, 2,30

²² Matei 10,40